

Kalbotyros pradmenys.

Tema: Baltų kalbos. Prūsų ir latvių kalbos.

Pratybų užduotys.

Šaltiniai:

- 1) Butkus, Alvydas *Mūsų broliai latviai*. V., „Mokslas“, 1990
- 2) Butkus A., Sarkanis A. *Lietuvių – latvių kalbų vadovas*. V., „Mokslas“, 1987
- 3) Sabaliauskas, Algirdas *Mes baltai*. K., „Šviesa“, 1986

.....

A.Sabaliauskas. „Mes baltai“, p.57-60

- Pasiruoškite papasakoti, koks yra seniausias baltiškasis tekstas, kaip ir kur jis rastas, kaip mokslininkai jį iššifravo.
- Perskaitykite jį, pateikite abu vertimo variantus.
- Kaip šis tekstas, manoma, buvo sukurtas? Pamažytikite, kuo įdomus jo likimas; savo išvadas paskelbkite.

.....

A.Sabaliauskas. „Mes baltai“, p.76-77

- Perskaitykite prūsiškus žodžius iš pirmojo prūsų kalbos žodynelio. Tarkite *c* kaip *k*; *x* kaip *ks*.
- Pasiūlykite draugams atspėti, ką šie žodžiai reiškia, paskelbkite vertimą.
- Aptarkite panašiausius ir skirtingiausius žodžius bei žodžius, reiškiančius „aušrinė, pragaras, velnias, takas“. Ką jie primena? Išvadas paskelbkite.

.....

A.Butkus. „Mūsų broliai latviai“, p. 131-135.

- Perskaitykite sk. „Latvių rašto istorija“, pasiruoškite papasakoti pagal šiuos klausimus:
 - Kokie seniausi latviški tekstai; kada išleista pirmoji knyga? (Palyginkite su pirmaisiais lietuviškais tekstais.)
 - Kokia rašybos tradicija latvių kalbai turėjo didžiausią įtaką ir kodėl?
 - Kada ir kieno sukurta dabartinė latvių k. rašyba? Kokie jos principai?
- Paaiškinkite pagrindinius latvių k. tarimo ypatumus, trumpai užrašykite lentoje. Prisiminkite, kaip kirčiuojami latvių k. žodžiai.

.....

A.Butkus, A.Sarkanis. Lietuvių-latvių kalbų vadovas, p.41-45

- Palyginkite čia pateiktus dažnai vartojamus žodžius, raskite a ir b klausimams po keletą pavyzdžių.
 - a) kokie lietuvių ir latvių k. žodžiai visai arba beveik sutampa?
 - b) kokie taip pat ar panašiai skambantys latviški žodžiai lietuviškai reiškia visai ką kita?
 - c) kurias sąvokas nusakome visai skirtingai?
 - Perskaitykite keletą latviškų žodžių (iš a ir b pvz.) ir pasiūlykite atspėti jų reikšmę.
-

A. Bukus. „Mūsų broliai latviai“, p.160-166

- Prisiminkite, kas yra homonimai. Pasakykite lietuviškų homonimų pavyzdžių.
- Aptarkite keliolika lietuvių ir latvių k. homonimų (pvz. raskite, ką latviškai reiškia „auka, bernas, galia, vairuoti“ ir kt.).
- Remdamiesi aptartais pavyzdžiais, paaiškinkite, kodėl lietuvių ir latvių homonimai gali sukelti komišką ar net nejaukią situaciją.

.....

A. Bukus. „Mūsų broliai latviai“, p. 174

- Pasiruoškite raiškiai perskaityti Latvijos himną (*latvių k. tarimo ypatumai užrašyti lentoje*),.
- Išverskite jį kuo tiksliau ir sklandžiau.
- Palyginkite su mūsų „Tautiška giesmė“. Aptarkite panašumus ir skirtumus.

-
- Palyginkite latviškus ir prūsiškus žodžius, pabandykite išversti į lietuvių kalbą.
 - Pasiruoškite perskaityti juos garsiai; pasiūlykite draugams atspėti, ką jie reiškia.

<u>Latvių k.</u>	<u>Prūsų k.</u>	<u>Lietuvių k.</u>
<i>Ezers</i>	<i>assaran</i>
<i>Dzeguze</i>	<i>geguse</i>
<i>Ābols</i>	<i>woble</i>
<i>Zeme</i>	<i>semme</i>
<i>Zāle</i>	<i>soalis</i>

- Pabandykite sudaryti prūsų – lietuvių k. žodynėlį:

Malunis -, *peempe* -, *sawayte* -,
stogis -, *krawia* -

- Pamėginkite išversti šias patarles iš prūsų kalbos:

Aks per akkin, dānt per dāntin.

Deinā deinan mukinna.

Kāigi tu mennei, tīt as tebbei.

Ni gunnais dēiwan en meddin.

- Pasiruoškite perskaityti jas garsiai; pasiūlykite draugams atspėti, ką jie reiškia.
-

- Perskaitykite šiuos žodžius; išverskite į lietuvių kalbą.
- Pasiruoškite perskaityti juos garsiai (*latvių k. tarimo ypatumai užrašyti lentoje*), pasiūlykite draugams atspėti, ką jie reiškia.

a) *acs* -; *auss* -; *galva* -;
kakls -; *rīkle* -; *kāja* -;
celis -; *roka* -; *mugura* -;
sirds -; *sāns* -; *pirksts* -;
lūpa -; *vēders* -

b) *vējš* -; *vētra* -; *pilskalns* -;
taka -; *ceļš* -; *ozols* -;
kļava -; *sakne* -; *zieds* -;
roze -; *zalktis* -; *zivs* -;
gzeguze -; *āboli* -; *ūdens* -

c) *apklāt* -; *ārdīt* -; *beigt* -;
celt -; *dāvināt* -; *dzirdēt* -;
kūkot -; *mācīt* -; *mirdzēt* -;
redzēt -; *uzdot* -; *zelt* -

- Pabandykite išversti šiuos latviškus posakius – jie visi turi labai panašius lietuviškus atitikmenis.
- Pasiruoškite juos perskaityti garsiai (*latvių k. tarimo ypatumai užrašyti lentoje*), pasiūlykite draugams atspėti, ką jie reiškia.

Pūst miglu acīs.....
Kā akmens no sirds.....
Trūkst tiktai putna piena.....
Ābols no abelnes tālu nekrīt.....
Neroc citam bedri – pats iekritīsi.....
Neslāve dienu bez vakara.....
Ar galvu mūri nesadauzīsi.....
Vārna vārnai acī neknabj.....
Nav uguns bez dūmiem.....
Vilku piemin, vilks klāt.....
Ne viss ir zelts, kas spīd.....